

Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida talabalarni kasbiy sifatlarini rivojlantirish

Xakimov Kobul Maxamadovich –
Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi
E-mail: xakiimovqobul77@mail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2325-2050>

Annotatsiya. Mazkur maqolada jismoniy tarbiya mashg'ulotlari orqali talabalarining kasbiy sifatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari yoritiladi. Jismoniy mashqlar va sport o'yinlarining bo'lajak mutaxassislarda chidamlilik, tezkorlik, chaqqonlik, harakatlar muvofiqligi hamda diqqatni jamlash qobiliyatini shakllantirishdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Shuningdek, mashg'ulotlar jarayonida intizomlilik, mas'uliyat, qat'iyatlilik, tashabbuskorlik, jamoada ishlash va mustaqil qaror qabul qilish kabi kasbiy ahamiyatga ega sifatlarini rivojlantirishga e'tibor qaratiladi. Talabalarining individual xususiyatlari va kelajakdagi kasbiy faoliyat talablariga mos mashqlarni tanlash, yuklamalarni bosqichma-bosqich oshirish hamda kasbiy-amaliy jismoniy tayyorgarlikni ta'lim jarayoniga uyg'unlashtirish masalalari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya, talabalar, kasbiy sifatlar, kasbiy-amaliy jismoniy tayyorgarlik, jismoniy sifatlar, irodaviy sifatlar, kasbiy kompetentlik, jamoaviy hamkorlik, individual yondashuv, pedagogik shart-sharoitlar.

Развитие профессиональных качеств студентов на занятиях по физической культуре

Аннотация. В статье раскрываются педагогические возможности развития профессионально значимых качеств студентов посредством занятий физической культурой. Рассматривается роль физических упражнений и спортивных игр в формировании у будущих специалистов выносливости, быстроты, ловкости, координации движений и способности концентрировать внимание. Также уделяется внимание развитию в процессе занятий таких профессионально значимых качеств, как дисциплинированность, ответственность, настойчивость, инициативность, умение работать в команде и самостоятельно принимать решения. Обсуждаются вопросы подбора упражнений с учётом индивидуальных особенностей студентов и требований их будущей профессиональной деятельности, поэтапного увеличения физических нагрузок, а также интеграции профессионально-прикладной физической подготовки в образовательный процесс.

Ключевые слова: физическое воспитание, студенты, профессиональные качества, профессионально-прикладная физическая подготовка, физические качества, волевые качества, профессиональная компетентность, командное

Developing students' professional attributes in physical education classes

Annotation. *This article explores the pedagogical potential of physical education classes for developing students' professional attributes. It examines the role of physical exercises and sports games in developing future professionals' endurance, speed, agility, motor coordination, and ability to concentrate. Attention is also given to fostering professionally relevant attributes during these classes, including discipline, responsibility, determination, initiative, teamwork, and independent decision-making. The article discusses the selection of exercises appropriate to students' individual characteristics and the demands of their future professional activities, the gradual increase in exercise loads, and the integration of occupation-specific physical training into the educational process.*

Keywords: *physical education, students, professional attributes, occupation-specific physical training, physical qualities, volitional qualities, professional competence, teamwork, individualized approach, pedagogical conditions.*

KIRISH

Hozirgi kunda jahon pedagogika ilmda shaxsning individual hamda kasbiy sifatlarini rivojlantirish, shuningdek, jamoa bilan samarali faoliyat yurita olish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan turli ilmiy yo'nalishlar izchil rivojlanib bormoqda. Ayniqsa, har bir mamlakatning dunyoga tanilishida katta hissa qo'shuvchi sport musobaqalari orqali sportchilarning hamkorlikda ishlash, bag'rikenglik ko'nikmalari ham rivojlanmoqda. Ilmiy tadqiqotlar esa so'nggi o'n yillikda (2015–2024-yillar) Ispaniya, Turkiya, Indoneziya kabi mamlakatlarda voleybol mashg'ulotlarida Cooperative Learning, Peer Teaching, Sport Education va TGFU kabi yondashuvlarni joriy etish orqali talabalar o'rtasida hamkorlik, liderlik va kommunikativ kompetensiyalarni oshirish samarali ekanini tasdiqlagan. So'nggi yillar jamoaviy sport turlari bo'yicha o'tkazilgan va tashkil etilayotgan xalqaro hamda mahalliy sport musobaqalari buning yorqin dalilidir. Bugungi kunda yurtimiz sportchilari Olimpiya o'yinlari, jahon va Osiyo chempionatlari hamda nufuzli xalqaro musobaqalarda munosib natijalarga erishib, O'zbekistonning xalqaro sport maydonidagi nufuzi va salohiyatini izchil oshirib bormoqda. Shu bilan birga, respublika hududlarida xalqaro talablarga mos zamonaviy sport inshootlarining barpo etilishi, talaba-yoshlar orasida "Besh tashabbus", "Talabalar ligasi" va "Universiada" kabi ko'p bosqichli sport musobaqalarining keng ommalashuvi muhim ijtimoiy ahamiyat kasb etmoqda.

Dunyo sportida hamkorlikda ishlash, birgalikda g'alaba qozonish bo'yicha ko'plab yondashuvlar amalda qo'llanadi. Shunday bo'lishiga qaramay, erkaklar va ayollar sportida jamoa bilan ishlashda ko'plab muammolar, har bir ishtirokchining birinchi bo'lish ishtiyoqi boshqalar bilan hisoblashmaslik, jamoani hurmat qilmaslik oqibatida muvaffaqiyatsizliklarga uchrash holatlari ko'p kuzatiladi. Bunda muayyan sport turi bilan shug'ullanuvchi xalqning milliy mentaliteti ham katta rol o'ynaydi. Xalqaro jismoniy tarbiya o'qitish metodikasida har bir sportchini jismoniy tayyorlash bilan birga bir paytning o'zida ruhiy jihatdan ham tayyor holga keltirish bo'yicha ko'plab yondashuvlar qo'llanadi [1;2]. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, Milliy Olimpiya qo'mitasi raisi Shavkat Mirziyoyev rahbarligida 2025-yil 13-fevral kuni o'tkazilgan yig'ilishda sport sohasini yangi bosqichga olib chiqish, aholi, ayniqsa yoshlarning jismoniy faolligini oshirish, sportni ommalashtirish hamda sog'lom turmush tarzini shakllantirish masalalari alohida e'tibor markazida bo'ldi. Davlat rahbari o'z nutqida: "Har bir ota-ona, har bir millatning niyati jismoniy va ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalashdir. Bunga esa jismoniy tarbiya va sportsiz erishib bo'lmaydi.

Sport sog'lom xalq, sog'lom avlodning tayanch ustunidir", deya ta'kidladi. So'nggi yillarda mamlakatda sport infratuzilmasini takomillashtirish, yoshlar o'rtasida turli sport turlarini, xususan jamoaviy o'yinlarni ommalashtirish hamda iqtidorli sportchilarni tayyorlash jarayonini zamonaviy talablar asosida yangilashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Tadqiqotning maqsadi jismoniy tarbiya mashg'ulotlari asosida talabalarda voleybol o'yinlarda hamkorlikda ishlash orqali muvaffaqiyatga erishish ko'nikmasini rivojlantirish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ilmiy-metodik bazani tashkil etadi. N.N.Azizxo'jayeva, N.X.Avliyoqulov, J.G'.Yo'ldoshev, A.S.Usmonov interfaol ta'lim metodlari va hamkorlikda o'qitish texnologiyalarini hamda talabalarining kasbiy-kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishni o'rganishgan [3;4;5;6;7]. M.V.Norkin, M.X.Boboyorov, Z.A.Abdullayeva esa sport o'yinlari orqali yoshlarning ijtimoiy faolligi, muloqot madaniyati va mas'uliyatini rivojlantirishga oid tadqiqotlar olib borgan [8-9]. Respublikamiz olimlaridan A.A.Abdullayev, Sh.X.Xankeldiyev R.D.Xalmuxamedov, R.S.Salomov, R.M.Matkarimov, M.N.Umarov, A.K.Eshayev, F.A.Kerimov, D.X.Umarov A.A.Pulatov, A.A.Ummatov, A.A.Boltayev, S.T.Xakimovlar aynan sohaga oid o'z bilimlari va ko'nikmalarini turli sohalarda amalda qo'llay oladigan sog'lom yosh avlodni tarbiyalash muammosi jamiyat rivojlanishining pedagogik imkoniyatlari ilmiy jihatdan yoritib berilgan [10;11;12;13;14;15;16;17;18;19].

MDH va Rossiya maktabida sport pedagogikasi masalalari o'quv jarayonini tizimlashtirish, modulli yondashuv, hamkorlik asosida o'qitish va jismoniy tarbiya metodikasini takomillashtirish nuqtai nazaridan keng tadqiq etilgan. Bu sohada markaziy o'rin tutgan olimlar va ularning xulosalari quyidagilar: M.Y.Bershadskiy, V.P.Bespalko, M.V.Klarin, A.M.Kushnir va O.B.Epishova modulli va tizimli yondashuv, ta'lim jarayonining yaxlitligi hamda motivatsion hamkorlik tamoyillarini nazariy jihatdan asoslab bergan. Ularning ishlari sport mashg'ulotlarini modul-strukturaga keltirish va hamkorlik asosida o'qitishni metodik tamoyil sifatida qo'llashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, V.K.Balsevich, N.A.Podymova, G.V.Serikov, Yu.F.Kulyutkin pedagogik hamkorlik va jamoaviy faoliyatni rivojlantirish metodlarini ishlab chiqqan bo'lsa, V.I.Zatsiorskiy va A.N.Krestovnikov sport o'yinlarida motivatsiya, liderlik va jamoaviy harakatning psixologik mexanizmlarini chuqur tahlil qilgan. Ushbu MDH/Rossiya yondashuvlari amaliyotda jamoaviy strategiyalarni shakllantirish, o'zaro yordam, ijobiy raqobat va shaxsiy mas'uliyatni targ'ib etishni ta'minlaydi hamda talabalarda jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun kuchli nazariy-metodik poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Jahon miqyosida sport va jismoniy tarbiya pedagogikasiga oid tadqiqotlar shaxsning ijtimoiy-psixologik va axloqiy rivojlanishini, pedagogik hamkorlikni va interfaol o'qitish texnologiyalarini joriy etishni asosiy vazifa qilib olgan. Xususan, M.Siedentopning Sport Education Modelsi sport o'yinlarini o'quv jarayonini haqiqiy sport mavsumiga o'xshatib tashkil etish (jamoalar, rollar, musobaqalar) orqali yetakchilik, jamoaviy hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat va sog'lom raqobatni shakllantirishga qaratilgan. B.Dyson va A.Casey bu modelning amaliy tatbiqini chuqurlashtirib, unda hamkorlikda o'qitish, refleksiya va jamoaviy tahlil vositalarini integratsiya qilish tajribalarini bayon etishgan. Shuningdek, A.Hellisonning Personal and Social Responsibility Modeli sport faoliyatini shaxsning axloqiy qadriyatlari, o'zini boshqarishi va boshqalarga yordam berish mas'uliyatini shakllantirish platformasi sifatida ko'radi. Bundan tashqari, voleybol va jamoaviy o'yinlar kontekstida ijtimoiy-psixologik ta'sir, liderlik va kommunikativ refleksiya jarayonlarini o'rganishga bag'ishlangan xorijiy tadqiqotchilar: M.A.Adnan, R.V.Vaynz, E.I.Gureeva, P.H.Vayt, Z.R.Mirzoyev, M.S.Mesz kabilar voleybolning talabalarda mustaqil fikrlash, jamoaviy qaror qabul qilish va o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirishdagi rolini ilmiy asoslab bergan [20;21]. Bu model sportni faqat natija emas, balki ijtimoiy ong va tarbiyani

rivojlantiruvchi jarayon sifatida talqin etadi. Mazkur yo'nalishda xorijiy olimlar M.A.Adnan, R.V.Vaynz, E.I.Gureyeva, P.H.Vayt va Z.R.Mirzoyevlarning ilmiy ishlarida voleybol o'yinining ijtimoiy-psixologik ta'siri, o'zaro hamkorlik va kommunikativ refleksiya jarayonlari tahlil qilinga [22;23;24;25;26;27]. Ularning izlanishlari natijasida voleybol o'yinini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish talabalarda mustaqil fikrlash, liderlik, jamoaviy qaror qabul qilish va o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirishi isbotlangan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ko'pgina ilmiy-tadqiqot ishlarida "hamkorlik", "sherikchilik", "muvofiglashish", "birgalikdagi harakat" tushunchalari sinonim tushunchalar sifatida ishlatib kelingan. Bizning fikrimizcha, "hamkorlik" tushunchasi keng qamrovli bo'lib, umumiy maqsadlarga erishish uchun birgalikdagi samarali faoliyatni taqozo etadi. Darhaqiqat, hamkorlik pedagogikasi an'anaviy o'qitishdan farq qilib, talaba bilan do'stona munosabat o'rnatishga qaratiladi. "Men" o'rniga "biz", ya'ni hamkorlikda "subyekt" – "subyekt" munosabatlariga asoslangan holda pedagogik faoliyat tashkil etiladi. "Hamkorlikda ishlash" tamoyili ta'lim oluvchi shaxsini chuqur bilishga asoslanadi. O'quv topshiriqlarini bajarishdan oldin strategik maqsad belgilaniladi, so'ngra uni bajarish uchun talabada o'z kuchiga ishonch tuyg'usi shakllantiriladi. Boshqacha qilib aytganda, hamkorlik pedagogikasi talaba shaxsiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ta'lim-tarbiya jarayonida iliqlik, hamkorlik, o'z xohish-irodasini yagona maqsadga, ya'ni ta'lim olishga yo'naltiradi [28].

2024-yil 23-iyulda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Voleybol sport turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori qabul qilindi. Unga muvofiq, voleybol sport turlarini yanada ommalashtirish, yoshlar orasidan voleybol sport turlari bilan shug'ullanuvchi sportchilarni saralab olish tizimini yaxshilash, ushbu sport turi bo'yicha zamonaviy sport infratuzilmasini yaratish hamda milliy terma jamoalarimizning nufuzli sport musobaqalarida yuqori natijalarga erishishini ta'minlash maqsadida voleybol, sohil voleyboli va para voleybol sport turlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari etib quyidagilar belgilandi:

- ✓ voleybol sport turlarini aholi o'rtasida keng tartib qilish hamda eng ommaviy sport turlaridan biriga aylantirish;
- ✓ iqtidorli sportchilar, shu jumladan, sportchi-ayollarni aniqlash, seleksiya qilish hamda ularni professional sportchilar sifatida tayyorlashning barcha bosqichlarini raqamlashtirish;
- ✓ zarur sharoitlarga ega professional va oliy ta'lim tashkilotlarida voleybol sport turlari bo'yicha to'garaklarni tashkil etish;
- ✓ voleybol sport turlari bo'yicha professional trenerlar va hakamlarni tayyorlash tizimini rivojlantirish;
- ✓ voleybol sport turlari bo'yicha zamonaviy sport majmualarini barpo etish, mavjud moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ularni zamonaviy sport anjomlari va jihozlari bilan ta'minlash.

Birinchii marta "jamoalar" atamasi sportchilarning leksikonida qo'llana boshlandi, bu ularning vaqtni boshqarish qurilishida ajralmas qism bo'ldi. Ayni paytda jamoaning konsepsiyasi uni qo'llash doirasini sezilarli darajada kengaytirdi va bu ko'plab sohalar uchun dolzarbdir. Shunday qilib, jamoalar – bu aniq maqsadli yo'nalish va guruh a'zolari o'rtasida intensiv o'zaro ta'sirga ega bo'lgan kichik (3 dan 12 kishigacha bo'lgan) guruhlarini anglatuvchi atama. Jamoadagi hamkorlik jamoaning samarali amaliyoti yoki oldindan belgilangan qoidalarga muvofiq ishlaydigan mutaxassislar guruhining birgalikdagi maqsadli faoliyati hisoblanadi.

Tarixdan eng oddiy misol: jamoalar – bu armiya, uning har bir harakati dushmanni mag'lub etishga qaratilgan. Armiyada barcha jangchilar muvofiqlashtirilgan, mulohazali va umumiy maqsad bilan harakat qilishadi. Miqdor haqida gapirilganda: jamoaning hajmi 3 dan 12 kishigacha o'zgarib turadi. Kichik jamoalar (5 kishigacha) katta jamoalarga qaraganda

tezroq ishlashlari isbotlangan. Jamoaning hamkorlikni ta'minlash vositasi sifatidagi o'ziga xos xususiyati shundaki, u orqali odatda yakka shaxslar emas, balki ularning jamoa ishtirokchisi sifatida harakatlarini ko'pchilikning, ya'ni jamoaning boshqa ishtirokchilarining faoliyati va maqsadlarini inobatga olgan holda nisbatan tezroq va samaraliroq hamda birgalikda samaraga erishish imkoniyatlari majmuyidir.

1-rasm. Hamkorlik mexanizmi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalarda nafaqat kasbiy bilim va malakalarni, balki ijtimoiy hayot uchun zarur bo'lgan hamkorlik, muloqot, birgalikda ishlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan jamoaviy sport o'yinlari (futbol, voleybol, basketbol, gandbol va b.) talabalarda hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita sifatida qaralmoqda (1-rasmga qarang). O'zaro raqobat ko'proq e'tiborda bo'lib, birgalikda ishlash, jamoaviy qaror qabul qilish va mas'uliyatni bo'lishish ko'nikmalari yetarlicha shakllanmagan. Bu esa keyinchalik ularning kasbiy faoliyatida hamkorlik muhitida ishlashga moslashuvchanligiga salbiy ta'sir qiladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida voleybol o'yinlaridan foydalanish talabalarda hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali vositasi ekanligini ko'rsatdi. Mavjud amaliy holat tahlili sport ta'limi tizimida ushbu yo'nalish yetarli darajada tizimlashtirilmaganini, ammo voleybol o'yinlarining jamoaviy xarakteri hamkorlik, o'zaro mas'uliyat va muvofiqlashtirilgan faoliyatni shakllantirish uchun katta pedagogik imkoniyatlarga ega ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Talabalarni hamkorlikda ishlashga o'rgatuvchi usul va yondashuvlarni o'rganish jarayonida mashg'ulotlarni an'anaviy tarzda tashkil etish hamkorlik ko'nikmalarining to'laqonli rivojlanishini cheklashi aniqlandi. Shu sababli o'yinli metodlar, kichik guruhlarda ishlash, vaziyatli topshiriqlar va refleksiv mashqlarni tizimli qo'llash orqali mavjud muammolarni bartaraf etish mumkinligi asoslandi hamda ularning amaliy yechimlari ishlab chiqildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 4-dekabrda PQ-421-son "Jamoaviy sport turlarini rivojlantirish va iqtidorli yoshlarni saralab olish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi Qarori. www.lex.uz
2. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. – Тошкент: ТДПУ Низомий, 2003; Авлиёкулов Н.Х. Замонавий ўқитиш технологиялари. – Тошкент, 2001;
3. Ёўлдошев Ж.Ф., Усмонов А.С. Педагогик технология асослари. – Тошкент: Ўқитувчи, 2004; Бершадский М.Е. "Технология" в педагогической литературе // Школьные технологии. – 2002. – № 1; Беспалько В.П. Слагаемые Педагогика, 1989; Боголюбов В.И. Эволюция педагогических технологий Школьные технологии. – 2004.

4. Голиш Л.В. Технологии обучения на лекциях и семинарах: Учебное пособие // Под общ. ред. акад. С.С.Гулямова. – Тошкент: ТГЭУ, 2005;
5. Епишева О.Б. Основные // Школьные технологии. – 2004. – № 4; Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта. – М.: Знание, 1989 / Новое в жизни, науке, технике. Сер. Педагогика и психология. – № 6;
6. Кушнир А.М. Методический плюрализм // Школьные технологии. – 2004.
7. Найминова Э. Спортивные игры на уроках физической культуры. Книга для учителя. – Ростов на Дону: Феникс, 2001. — 256 с; Бобоёров М.Х. Мустақиллик даври спорт атамаларининг шаклланиши: Филол. фан. номз. ...дисс. автореф. – Самарканд, 2009. – 22 б.;
8. Абдуллаева З.А. Ўзбекистонда спортнинг шаклланиш ва ривожланиш тарихи: Тарих фан. номз. ...дисс. автореф. – Тошкент, 2009. – 32 б.;
9. Абдуллаев А.А., Хонкелдиев Ш.Х. Жисмоний тарбия назарияси ва услубияти. - Т.: ЎзДЖТИ, 2005.-231 б. Халмухамедов Р.Д. Бокс. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2008. 317 с.;
10. Salamov R.S. “Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati” Darslik II-jild. ITA-PRESS. 2014. -272 b.;
11. Matkarimov R.M. Og‘ir atletika nazariyasi va uslubiyati darslik Тошкент, 2015.
12. Умаров М.Н., Эштаев А.К. Программные требования гимнастики и технология их распределения по годам обучения. Методическое пособие. Т.: 2018.
13. Kerimov F.A. Sportda ilmiy tadqiqotlar. //Darslik. Т.: ITA PRESS. -2021. 378 b.;
14. Умаров Д.Х. Анализ параметров тренировочной нагрузки юных гимнастов // Fan-sportga. Ilmiy-nazariy Jurnal. Chirchiq, 2021. № 6. С. 22-24.;
15. Пулатов А.А. Ёш волейболчилар тезкорлик – куч сифатларини шакллантириш услубияти // Услубий қўлланма. – Т.: 2008. – 38 б.;
16. Pulatov A.A., Ummatov A.A. Voleybol nazariyasi va uslubiyati. – Toshkent, 2018.
17. Умматов А.А. Малакали волейболчиларда жисмоний иш қобилиятини шакллантириш ва уни баҳолаш методикасини ишлаб чиқиш: Автореф. дис. ... пед. фан. бўй. фал. док – Чирчиқ. 2020.- 26 б.;
18. Болтаев А.А. Ёш волейболчиларда махсус иш қобилиятини ривожлантириш ва уни ўйин давомида сақлаш имконияти: Автореф. дис.... пед. фан. бўй. фал. док. – Чирчиқ, 2021. - 25 с.
19. Hellison D.K. A reflective approach to teaching physical education.
20. Hellison D.K, Templin T.J. Champaign (Illinois): Human Kinetics Books, 1991.
21. Аднан М.А. Языковые новации и речевые изменения в русской спортивной лингвокультуре XXI века: Дисс. ...канд. филол. наук. – Курск, 2013;
22. White P. Chambers Sport factfinder. – Edinburg: Chambers, 2005. – P.786.;
23. Мирзоев З. Спортивные термины в таджикском и английском языках: Дисс. ...канд. филол. наук. – Душанбе, 2005. – 210 с.; Гуреева Е.И. Спортивная терминология в лингвокогнитивном аспекте: Дисс. ...канд. филол. наук. – Челябинск, 2007. – 176 с.;
25. Mesz M. Lexicological view of the language of the sport commentaries. – Českě Budyšovice, 2014. – P.144.;
27. Wines R.W. Sporting Frenchness: Nationality, Race, and Gender at Play. A dissertation for the degree of PhD. – Michigan University, 2010. – P.223.
26. Asqarova O‘. Hamkorlik pedagogikasi asosida talabalarni ijtimoiy hayotga tayyorlash imkoniyatlari // Volume 4, Issue 7: Special Issue (EJAR) ISSN 2181-2020.